

Din tainele compunerii

CUM AM REUȘIT SĂ SCRIBU COMPUNERI

Clasele III-IV

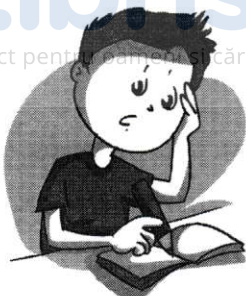
Ediție adăugită

	Încep cu o poveste...	3
	Trucuri... scriitoricești	4
	I. Cuvântul. Propoziția. Enunțul. Textul	6
	A. Cuvântul expresiv. Propoziția	6
	B. Grupuri expresive de cuvinte. Textul	7
	<i>În poiana din pădure</i>	8
	C. Enunțul. Textul dialogat	9
	II. Compunerea. Tipuri de compuneri	11
	1. Compunere după o imagine sau după un șir de imagini, benzi desenate	12
	<i>La pescuit</i>	12
	<i>Băiatul cu zmeul</i>	13
	<i>Pisoiul jucăuș</i>	14
	<i>La bunica</i>	16
	Strâng observații... ca un detectiv	17
	Documentarea și carnetul de însemnări	19
	Alcătuiesc planul compunerii	21
	2. Compunere după un șir de întrebări	22
	<i>Toamna în grădină</i>	22
	<i>O poveste dragă din copilărie</i>	24
	3. Compuneri pornind de la colecții de cuvinte	26
	A. Colecții de cuvinte ordonate	26
	<i>Pregătiri de călătorie</i>	26
	B. Colecții de cuvinte de completat	29
	<i>Jocul puilor de rândunică</i>	29
	<i>Furtuna</i>	30
	C. Colecții de cuvinte libere (neordonate)	32
	<i>Codită cel jucăuș</i>	32
	Plan de luptă	34
	4. Compunere după un plan de idei	35
	<i>Ninge!</i>	35
	<i>Motanul Tomiță, vânător</i>	36
	5. Compuneri pe baza unor cuvinte de sprijin	37
	<i>Primăvara a sosit!</i>	37
	<i>Parada legumelor</i>	38
	6. Compunere cu text lacunar	40
	<i>Pe derdeluș</i>	40
	<i>Portretul toamnei (în versuri)</i>	41
	O partidă de fotbal	42
	7. Compunere cu început dat	43
	<i>Pătania lui Gigel</i>	43
	O concluzie ușor de ghicit	45
	8. Compunere cu sfârșit dat	46
	<i>Cioburile din dulap</i>	46
	<i>Excursie cu peripeții</i>	48
	O încurcătură hazlie	50
	9. Compunere după o temă dată	51
	<i>A sunat doamna învățătoare</i>	51
	Misiune eșuată	53
	Un puzzle salvator	54
	O temă cu... inspirație	56

10. Compunere cu dialog	57
A. Alcătuirea unei compuneri cu dialog după un șir de imagini	57
<i>Gemenii, colegi de bancă</i>	59
B. Alcătuirea unui dialog după un plan de idei	60
<i>Dialog cu... bucluc</i>	60
C. Continuarea unui dialog	62
<i>Să discutăm despre călătorie</i>	62
<i>Frații Rândunel</i>	64
<i>Nu ești singur, codrule!</i>	65
<i>Serbările codrului</i>	66
D. Realizarea unui dialog după o temă dată	67
<i>Noul nostru coleg</i>	67
E. Alcătuirea unui dialog pornind de la o operă literară	69
<i>Doi oameni de zăpadă stau de vorbă</i>	69
 Cum este să participi la poveste	71
11. Compuneri pornind de la texte literare	73
A. Alcătuirea unei compuneri pe baza unor imagini inspirate de o operă literară	73
<i>Bondarul leneș</i>	73
B. Dialog imaginar pornind de la două personaje literare	74
<i>Discuție între Lizuca și Bondarul leneș</i>	74
 La mulți ani, mămico! Surpriza	76
12. Compuneri cu scop practic	78
A. Reclama	78
B. Invitația	80
C. Fluturașul (în sprijinul unui proiect)	81
13. Compuneri de interes personal	82
A. Cartea poștală	82
B. Felicitarea	83
C. Invitația personală (prin e-mail)	84
<i>Ciclism și picnic</i>	84
D. Scrisoarea	85
14. Descrierea	86
A. Scurtă descriere a unui obiect pe baza unor întrebări de sprijin	86
B. Descrierea unui animal de companie	87
<i>Ara, prietena noastră</i>	87
C. Portretul unei persoane sau al unui personaj literar – <i>Mare scofală!</i>	88
D. Fișa de caracterizare a unui personaj – <i>Gerilă</i>	89
E. Descrierea personală de tip autoportret – <i>Autoportret</i>	90
F. Descrierea unui tablou din natură – <i>Bucuriile iernii (I, II)</i>	91
G. Descrierea/Povestirea unei secvențe dintr-un film – <i>Întors pe dos</i>	93
15. Exerciții de creativitate	94
16. Compuneri complexe (folosind cele trei moduri de expunere)	97
A. Povestirea unei întâmplări trăite/imaginare, cu fragment descriptiv și dialog inclus	97
<i>Pădurea din viitor</i>	97
B. Articolul de revistă/ziar	98
<i>Un gest deosebit</i>	98
C. Scriere creativă în grup – o carte colectivă cu desene și jocuri pentru colegii din clasa pregătitoare	99
<i>Cartea, prietena noastră</i>	99
D. Jurnalul individual/Jurnalul colectiv	100
<i>Jurnalul meu</i>	100
<i>Jurnalul clasei</i>	102

Încep cu o poveste...

Mă cheamă Alexandru, dar mi se spune Ducu și am 10 ani. Prin clasa a II-a, spre sfârșitul anului școlar, doamna ne dădea să scriem compuneri aproape în fiecare zi. Nu pot să spun că mă dădeam în vânt după ele. Mi se părea o treabă plictisitoare și grea. Să te înhami să bați câmpii despre tot felul de teme, care n-ar fi fost niciodată printre preferatele mele. Și cu termeni dați, chipurile, „de sprijin“. Mai mult mă încurcau! Eu voiam să scriu așa cum îmi trecea mie prin cap, aveam destule idei... Dar nu ieșea prea bine! Caietele mele veneau cam înroșite de la controlul doamnei, spre disperarea mamei, în special.

Până într-o zi, când doamna m-a pus să citesc ultima compunere în fața clasei. Ca model. Crezusem că mă cheamă să-mi explice unde am greșit. Am început să citesc despre câinele meu, Năiță, cum arăta, cum ne jucam și ce trăsnăi făcea când era mic. Se făcuse liniște. Toată clasa mă asculta cu interes. Câțiva au chicotit în semn de aprobare. Și iată-mă laudat de doamna, pentru prima dată. Și de colegi, în pauză.

La sfârșitul orelor, când mă întorceam acasă cu Tudor, colegul meu, el mi-a spus:

- Ducule, ai dat lovitura la compunere! Cine te-a ajutat?
- Nimeni, am răspuns jignit.
- Nu te cred. Nu ziceai tu că bunica ta trebuia să stea la voi și se pricepe la compuneri?
- Ziceam, dar n-a venit încă.
- Păi, atunci, cum ai reușit?

- Nu știu, mi-a plăcut tema. Eu și Năiță suntem nedespărțiți. Mă așteaptă la poartă să vin de la școală.

- Ai tu un secret și nu vrei să mi-l spui. Salut! mi-a zis Tudor și s-a îndepărtat îmbufnat.

- Salut!

Mereu mă suspecta de ceva ascuns. Trebuia să-mi verific niște idei legate de compuneri. M-am

gândit să-l întreb pe nenea Vintilă, ziaristul, vecinul nostru. El putea să mă lămurească cel mai bine. Doar scria un fel de compuneri pentru ziar. Nu? Putea să-mi spună niște „trucuri” și mie.

Trucuri... scriitoricești

Acest prim succes m-a îndârjit. Voiam să continui pe acest drum. N-aș fi vrut ca doamna să considere că a fost un accident. Doream mult să o conving că puteam să mă descurc bine la temele de compunere. Voiam să aflu însă niște „trucuri” pe care, sigur, le foloseau și marii scriitori. Așa că am plecat să-l descos pe nenea Vintilă, gazetarul. O să vă povestesc ce-am înțeles eu după ce l-am pisat câte o oră, mai multe săptămâni la rând.

Carnețelul cu însemnări

Când mă vedea, nenea Vintilă zâmbea și mă întâmpina cu voioșie:

- Văd bine că vrei să-mi furi meseria. Ce trucuri vrei să-ți arăt astăzi?
- N-am nicio idee pentru compunerea viitoare..., spun eu încurcat.
- Despre ce temă e vorba? mă întreabă el, zâmbind încurajator.
- „O întâmplare hazlie”, îi răspund pe nerăsuflăte.
- Nu-ți amintești de nicio ispravă făcută de tine sau de prietenii tăi, care a stârnit hohote de râs după aceea?
- Știu eu..., spun gânditor, nu prea știu ce să aleg. Nu mi se mai par așa amuzante acum.

– Adu-ți aminte de comedii văzute și de scene care te-au făcut să râzi pe săturate la desenele animate favorite... Alege un film îndrăgit pe teme vesele și privește-l din nou. Dacă-ți vin idei, oprești vizionarea, îți iei carnetelul de însemnări și le notezi pe scurt.

Nu trebuie să te frământați, să te speriați! Te așezi comod în fotoliu ca și când ar urma weekendul și ai dori să te înveselești. Când ești relaxat, ideile vin singure, țâșnesc din adâncuri ca niște delfini jucăuși. Le notezi, atât! Nu stai să le alegi, să te întrebi prea mult despre ele, ai timp după aceea...

– Și când se termină filmul?

– Mai citești o dată, cu atenție, ce ai notat. Poți alege una dintre idei și apoi o așezi într-un cadru potrivit, o dezvolți și... gata viitoarea compunere!

– Și dacă...

– Dacă nu ești mulțumit, mai cauți! Te uiți într-o carte cu benzi desenate la eroii comici sau recitești un fragment dintr-o carte cu întâmplări vesele... sau rogi bunicii să-ți povestească o istorioară hazlie. Ai atâtea posibilități! Și nu uita: fiecare compunere este un prilej de a te juca folosind cuvintele, de a te bucura scriind o istorioară și de a-i face și pe ceilalți să se bucure de ceea ce aud.

– Da..., am zâmbit liniștit, amintindu-mi de compunerea cu cățelul meu, Năiță.

– Și vorbește-le în stilul tău, de băiat de 10 ani, care a trăit niște întâmplări haioase. Colegii trebuie să se regăsească în ele și să se înveselească și ei. Altfel...

– ... se plictisesc, nu ascultă, fac altceva în bănci...

– Da, iar doamna învățătoare va ghici că este preluată de undeva. Apropo, ai început jurnalul personal?

– Nu încă...

– Ar fi fost și el o sursă de inspirație, din care alegeai o întâmplare hazlie.

– O să-l încep curând. Aștept o zi deosebită care să-mi amintească de începerea jurnalului.

A. Cuvântul expresiv. Propoziția

REȚINE!

Cuvântul **expresiv** este un cuvânt deosebit, surprinzător, emoționant. El ne trezește imaginația, ne impresionează sufletul, ne provoacă emoții, ne încântă sau ne sperie. Nu este obișnuit și îl folosim mai rar, pentru că e mai special.

Acest cuvânt expresiv face ca ascultătorii sau cititorii să vadă cu ochii minții niște imagini frumoase și emoționante.

Exemplu: zăpadă – omăt, nea

Zăpada s-a așternut pe câmpie. (Văd un fenomen obișnuit, care se întâmplă în fiecare iarnă.)

Omătul s-a așternut pe câmpie. (Îmi imaginez zăpada bogată de pe întinderea câmpiei.)

1. Subliniază cuvintele expresive din următoarele perechi:

miros – mireasmă

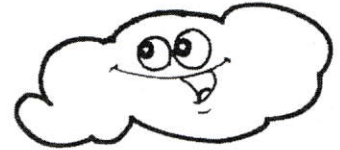
câmpie – șes

văzduh – cer

vânt – vârtej

deal – colină

ploaie – potop

2. Alcătuieste câte o propoziție dezvoltată cu două dintre cuvintele expresive de la exercițiul anterior.

.....

.....

• **Observație:** Cuvintele expresive apar în opere literare în versuri sau în proză – poezii, povești, •
 • povestiri, romane. Le putem afla și din dicționare. **Lectura** este principala sursă de îmbogățire a •
 • vocabularului, de exprimare frumoasă și nuanțată. •

3. Completează propozițiile pentru a obține imagini sugestive corespunzătoare celor cinci simțuri (văz, auz, miros, gust, pipăit). Alege perechile de cuvinte expresive potrivite din coloana alăturată.

- ☼ Trandafirii cuprinseseră grădina într-o : *suav și proaspăt*
- ☼ Mă învăluia parfumul al florilor de tei. : *vâlvătaie roșie*
- ☼ În urechi îmi răsuna cântecul al păsărelelor. : *vesel și sprintar*
- ☼ Simțeam pe frunte mângâierea a : *aromate și dulci*
- pădurii.
- ☼ Frăguțele erau : *răcoroasă și blândă*

4. Imaginează-ți că ești la munte. Completează cât mai expresiv spațiile libere cu senzațiile pe care le-ai putea avea.

Mă tolănisem pe o căpiță din iarba proaspăt cosită. Închisesem ochii. Simțeam
 (miros, pipăit).

Auzeam împrejur greierilor. Deschizând ochii am văzut în depărtare

5. Scrie un text scurt despre cum ai petrecut vacanța și dă-i un titlu potrivit.

.....

.....

Observație: O altă sursă de obținere a unor asocieri surprinzătoare și expresive de cuvinte o reprezintă sensibilitatea ta, propriile observații. Trebuie să răspunzi totdeauna la întrebările: *Ce văd? Ce simt? Ce emoții am?*

Sunt foarte importante observațiile și sentimentele tale personale (așa cum le trăiești și le exprimi tu la această vârstă, nu părinții, nici frații, nici bunicii) pentru a fi original și sugestiv în ceea ce scrii. Nu copia în lucrările tale ceea ce citești și îți place. Încearcă să transformi, să modifice prin propria personalitate, să adaptezi totul la felul tău de a vedea și simți lumea înconjurătoare. Astfel vei fi original, iar compunerea ta nu va fi nici identică, nici foarte asemănătoare cu a colegilor tăi.

B. Grupuri expresive de cuvinte. Textul

Observație: Cuvintele își sporesc frumusețea și puterea de a ne impresiona dacă se asociază cu alte cuvinte expresive.

Exemplu: *frunziș bogat, de nepătruns*

I. Adaugă o însușire expresivă următorilor termeni:

 rândunele iuți,

 zumzet vesel,

 flori gingașe,

 fluturi catifelati,

2. Completează grupul de cuvinte obținut de tine la exercițiul anterior cu o comparație.

Exemplu: frunziș bogat **ca zidul unei cetăți**

rândunele, ca

zumzet, ca

flori, ca

fluturi, ca

3. Alcătuieste propoziții cu termenii descoperiți la exercițiul 2. Alege un titlu potrivit. Citește-le colegilor textul obținut.

Model

În poiana din pădure

Rândunele iuți, ca săgețile, brăzdează luminișul pădurii. Frunzișul bogat apără poiana precum zidul unei cetăți. Zumzetul vesel al insectelor răsună ca o melodie sprintară. Florile gingașe sunt risipite prin iarbă asemenea unor bănuți prețioși. Fluturii catifelați plutesc ca niște panseluțe zburătoare. Ciripitul zglobiu înveselește pădurea precum glasurile unor copii.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Textul este alcătuit din trei sau mai multe propoziții legate prin înțeles. Textul poate avea un titlu care exprimă ideea comunicată (tema, adică despre ce este vorba în compunere). Dacă nu se indică un plan, atunci ideea se poate dezvolta liber, în funcție de imaginația și sensibilitatea fiecărui elev.

În redactarea textului, un rol important îl au:

1. respectarea temei;
2. expresivitatea comunicării;
3. titlul ales.

4. Scrie și tu un scurt text pornind de la cuvintele de sprijin: *lacul albastru, sălcii pletoase, nuferi galbeni, o broscuță gălăgioasă*. Alege un titlu potrivit.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Ordonează propozițiile de mai jos. Recitește apoi textul și dă-i un titlu potrivit.

- Oamenii cosesc iarba înaltă.
- Sub soarele dogoritor adie mirosul de fân cosit și de flori.
- Fâșii lungi și verzi rămân culcate în urma lor.
- Cosașii sunt aliniați parcă pe o linie nevăzută.

C. Enunțul. Textul dialogat

REȚINE!

Două sau mai multe propoziții unite între ele prin cuvinte de legătură alcătuiesc un **enunț**. Prin intermediul enunțurilor se transmit mesaje, se realizează dialogul sau comunicarea.

Mesaj: *Am plecat târziu la școală și am alergat, ca să nu intru după doamna învățătoare.*

Dialog:

– *Vă rog să-mi spuneți pe unde să merg ca să ajung la Sala Palatului.*

– *O iei drept înainte, iar la prima intersecție faci la stânga pe strada Ion Câmpineanu și ajungi la Sala Palatului.*

1. Răspunde printr-un enunț la întrebarea mamei.

– De ce ai venit astăzi mai târziu de la școală?

.....

.....

2. Motivează printr-un enunț sau două, aducând câteva argumente, de ce ai ales să joci baschet la Clubul sportiv al școlii.

.....
.....
.....

3. Alege și motivează așa cum simți tu.

Îmi/Nu-mi place toamna pentru că

.....
.....

4. Completează cu enunțuri textul dialogat următor. La sfârșit, alege un titlu potrivit.

.....

Este dimineață. Fetița deschide fereastra camerei, privind veselă la soarele de afară. Deodată, porumbelul care venea deseori pe balconul lor se așază pe pervaz.

Fetița: ?

Porumbelul:

Fetița: !

Apoi fetița îi face cu mâna porumbelului și se îndepărtează de fereastră.

5. Alcătuieste un dialog de 4-5 rânduri cu titlul *La biblioteca școlii*. Atenție la formulele de salut, de începere și de încheiere a dialogului.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

REȚINE!

Compunerea reprezintă o lucrare scrisă respectând anumite reguli, în care autorul își exprimă propriile idei, sentimente, gânduri legate de o temă, de un subiect.

PĂRȚILE COMPUNERII

Introducerea prezintă locul, timpul și personajele principale.

Cuprinsul (desfășurarea) prezintă cauza acțiunii, faptele în ordinea în care s-au desfășurat și momentul cel mai dificil al acțiunii.

Închelerea prezintă sfârșitul acțiunii, impresii și sentimente, învățătura desprinsă.

REGULI GENERALE ÎN REDACTAREA UNEI COMPUNERI

1. Se alcătuește și se urmează întocmai un plan al compunerii.
2. Se respectă părțile compunerii: introducere, cuprins și încheiere. Compunerea trebuie să aibă cel puțin trei alineate (pentru părțile compunerii), la care se mai adaugă 3-4 alineate pentru ideile din cuprinsul compunerii.
3. Personajul principal este prezentat în introducere, iar celelalte apar pe măsură ce se desfășoară acțiunea.
4. Ideile din cuprinsul compunerii sunt legate prin înțeles și apar în ordinea desfășurării lor. Enunțurile trebuie să fie clare, logice și dezvoltate treptat.
5. Se alege timpul povestirii (trecut sau prezent) și se respectă pe parcursul compunerii.
6. Vocabularul folosit trebuie să fie variat, iar exprimarea să fie bogată și expresivă. Este bine să se evite repetițiile obositoare sau cuvintele obișnuite, prea des folosite. Cuvintele și expresiile să fie frumoase, deosebite, sincere și, pe cât se poate, originale (necopiate).
7. Trebuie să spui sincer ceea ce simți (impresii, emoții) și cu ce învățăminte ai rămas în suflet după o întâmplare.
8. Se stabilește un titlu potrivit, care să exprime conținutul, tema textului. Titlul trebuie să fie surprinzător și sugestiv (să fie formulat expresiv, ca să atragă).
9. Scrierea corectă este obligatorie: se respectă regulile de ortografie și de punctuație.
10. Trebuie ca scrierea să fie îngrijită, ordonată, fără ștersături sau adăugiri scrise deasupra rândurilor.
11. E necesar să se țină cont de așezarea în pagină: titlul se scrie la mijlocul primului rând, lăsând un rând liber după el; se începe compunerea cu alineat; de fiecare dată când se introduce o idee nouă sau se trece la altă parte a compunerii se folosește de asemenea alineatul.

1. Compunere după o imagine sau după un șir de imagini, benzi desenate

REȚINE!

Imaginea sau șirul de imagini înfățișează o întâmplare sau miezul unei povești.

ESTE IMPORTANT:

- ☆ să privești cu atenție imaginea și să-ți dai seama:
 - când și unde se petrece întâmplarea;
 - ce personaje participă, cum se numesc (dacă nu au nume, pune-le unul!), cine sunt (prieteni, colegi, frați etc.);
 - ce fac ei; descrii acțiunile lor într-o succesiune logică (joacă volei, alergă etc.);
 - ce gânduri și emoții au; urmărești ce emoții transmit prin expresia feței, prin gesturile lor;
 - ce sentimente și ce gânduri ai privind imaginea, ce învățătură îți sugerează.

De asemenea, este important:

- ☆ să ordonezi ideile într-un plan și să le dezvolți frumos, sugestiv;
- ☆ să alegi un titlu frumos, expresiv (care să atragă atenția și să indice întâmplarea din imagini, trezind curiozitatea).

1. Privește imaginea de mai jos și citește povestirea. Discută în clasă dacă Mihăiță are dreptate.

Model

La pescuit

Era o dimineață caldă de vară. Tudorel, „mare pescar“, cu pălăria lui verde, îl luase și pe verișorul Mihăiță la pescuit. De o oră stăteau pe marginea apei și Tudorel era bucuros că prinsese deja câțiva pești. Cu ochii la firul undiței, Tudorel observă:

– Se mișcă din nou.... Peștele dă târcoale...

Mihăiță, supărat că nu prinsese nimic, se întoarse spre vărul său. Se uită lung la undița acestuia și înțelese, într-o străfulgerare de gând, de ce era el atât de norocos.

– Nu e corect! Undița ta este mai mare. De-aia trag toți peștii la tine, îi răspunse el cu năduf.

– Mai bine fii atent la plută! Peștele ți-a mâncat momeala fără să observi. Pune-i altă momeală și fii cu ochii pe ea! O să prinzi și tu.... Azi trage bine peștele!

2. Privește cu atenție imaginea și dezvoltă planul de idei, răspunzând la întrebări și completând cât mai personal.

Plan de idei

Dezvoltarea planului de idei

Băiatul cu zmeul

Este o amiază de vară.

Soarele a apus după vârfurile
ale Vântul bate, aplecând

Simțim răcoarea și mirosul de cetină al

În poiana din apropierea
doi prieteni, și, au ieșit la joacă.

..... este înalt și poartă

El aleargă, înălțând

Zmeul se tot mai sus, iar
coada lui

Prietenul său,,

zmeul care zboară

Pe chipurile îmbujorate ale băieților se vede

..... jocului. Este o zi
de vacanță!

Introducere

- Când? (anotimp, moment al zilei)
- Unde? (în depărtare, în apropiere)
- Ce personaje apar? (Dă-le un nume! Spune ce relație ar putea fi între acestea.)

Cuprins

- Ce face băiatul înalt cu ochelari?
- Cum este el? Cum aleargă?
- Cum este zmeul? Ce face zmeul?
- Ce face prietenul său?

Încheiere

- Ce impresie lasă cei doi prieteni?
- Cum a fost această zi pentru cei doi prieteni?